

Magdalena Rękas

Warunki tworzenia i funkcjonowania przedsiębiorstw w Polsce na tle wybranych krajów

---

Ekonomiczne Problemy Usług nr 63, 206-215

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MAGDALENA RĘKAS

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

WARUNKI TWORZENIA I FUNKCJONOWANIA PRZEDSIĘBIORSTW W POLSCE NA TLE WYBRANYCH KRAJÓW

Wprowadzenie

Przedsiębiorczość jest postrzegana jako jeden z głównych czynników rozwoju gospodarczego oraz wzrostu konkurencyjności w skali całej gospodarki. Niektórzy ekonomiści określają ją jako czwarty czynnik produkcji, obok pracy, kapitału i ziemi¹, dlatego też „przedsiębiorczość” i jej pobudzenie stały się w Polsce priorytetem programów gospodarczych kolejnych rządów po 2003 roku. Wyniki badań wskazują jednak, że „klimat dla przedsiębiorczości” – na który składa się szereg elementów, między innymi: prawo i regulacje oraz ich egzekwowanie, system podatkowy, koszty pracy, dostępna infrastruktura, rynek finansowy, otoczenie instytucjonalne, sądownictwo – wciąż trudno uznać w Polsce za dobry. Polscy przedsiębiorcy, w tym mikroprzedsiębiorcy, napotykają wciąż znaczne utrudnienia w zakładaniu i funkcjonowaniu ich przedsiębiorstw.

W rankingu wolności gospodarczej, stworzonym przez Heritage Foundation, wyprzedzają nas takie państwa, jak Kostaryka i Albania. W raporcie Banku Światowego z 2010 roku zajmujemy odległe 72. miejsce na 183 badane kraje na świecie. Porównując warunki zakładania i funkcjonowania firm w krajach Unii Europejskiej, także można stwierdzić, że nie wypadamy najlepiej. Działania komisji Przyjazne Państwo ani wprowadzenie instytucji tak zwanego jednego okienka przy rejestracji firmy nie poprawiły znacząco warunków zakładania i funkcjonowania firm w Polsce.

---

¹ A. Sullivan, S. Sheffrin, *Economics: Principles in Action*, Pearson Prentice Hall 2003, s. 24.

Z drugiej strony, według danych Głównego Urzędu Statystycznego, od 1997 do 2009 roku liczba podmiotów w sektorze prywatnym systematycznie rosła. W szczególności wart odnotowania jest fakt, iż liczba przedsiębiorstw prowadzonych przez osoby fizyczne (najliczniejsza grupa mikroprzedsiębiorców w Polsce) wzrosła o 0,75 mln – z 2,09 mln w 1997 roku do 2,845 mln przedsiębiorstw w 2008².

Celem artykułu jest omówienie warunków tworzenia i funkcjonowania przedsiębiorstw w Polsce na tle innych krajów na świecie oraz próba wskazania pożądanych zmian mogących poprawić klimat przedsiębiorczości w Polsce. Z uwagi na ograniczoną objętość opracowania autorka skupiła się na wybranych elementach tworzących tak zwane otoczenie instytucjonalne przedsiębiorstwa, to jest na charakterystyce warunków rozpoczynania działalności gospodarczej. Analizie podano: liczbę procedur niezbędnych do otworzenia firmy, czas założenia firmy oraz koszty ponoszone przy jej otwarciu. Z kolei, opisując warunki funkcjonowania przedsiębiorstw w Polsce, porównano: obciążenia podatkowe, zatrudnianie pracowników, biurokrację, dostępność kredytów i ochronę inwestora.

W przeprowadzonej analizie wykorzystano głównie metodę opisową i porównawczą, okres badawczy zaś obejmował lata 2004–2010.

1. Rozpoczynanie działalności gospodarczej w Polsce na tle wybranych krajów na świecie

Raport Banku Światowego *Doing Business 2010* wskazuje, że sytuacja w zakresie prowadzenia działalności gospodarczej w Polsce w ostatnich latach nie uległa istotnej poprawie, z pozycji 76. w 2009 roku Polska awansowana na pozycję 72. w 2010 roku (tabela 1)³.

Analiza elementów składowych tworzących warunki prowadzenia firm w Polsce wskazuje, że jedynie trzy elementy, to jest zakładanie firm, zatrudnianie pracowników oraz dostępność kredytów, poprawiły się. W pozostałych elementach składających się na łatwość prowadzenia działalności gospodarczej odnotowano pogorszenie się sytuacji.

W przypadku zakładania firm awansowaliśmy z pozycji 145. na 117. (tabela 1), co uzyskano dzięki zmniejszeniu kosztów zakładania firm o 0,9 punktu procentowego w stosunku do roku 2009 oraz zmniejszeniu liczby procedur, ale jednocześnie wydłużył się czas potrzebny na rejestrację firmy – co wynika z analizy danych zamieszczonych w tabeli 2.

---

² *Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej w 2008 r.*, GUS, Warszawa 2009, s. 11.

³ Raport *Doing Business 2010: Reforming Through Difficult Times*, The World Bank 2010, s. 8.

Tabela 1

Łatwość prowadzenia biznesu w Polsce – miejsc w rankingu w latach 2009–2010
na tle 183 gospodarek świata

Składowe	Pozycja w 2009 r.	Pozycja w 2010 r.	Zmiana
Zakładanie biznesu	145	117	poprawa
Pozwolenia budowlane	158	164	pogorszenie
Zatrudnianie pracowników	82	76	poprawa
Rejestrowanie własności	84	88	pogorszenie
Dostępność kredytów	28	15	poprawa
Ochrona inwestorów	38	41	pogorszenie
Regulacje podatkowe	142	151	pogorszenie
Handel międzynarodowy	41	42	pogorszenie
Rozstrzyganie sporów	68	75	pogorszenie
Likwidacja firmy	82	85	pogorszenie
Łatwość prowadzenia biznesu – pozycja ogółem	76	72	poprawa o 4 miejsca

Źródło: opracowanie własne na podstawie raportu *Doing Business...*

Tabela 2

Zakładanie firmy w Polsce w latach 2004–2010

Składowe	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Liczba procedur	12	10	6	6	6	6	6
Czas [dni]	31	31	31	31	31	31	32
Koszt [% dochodu <i>per capita</i>]	20,3	20,6	22,2	21,4	21,2	18,8	17,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie raportu *Doing Business...*

Proces zakładania działalności gospodarczej w Polsce na tle innych krajów na świecie zaprezentowano w kolejnej tabeli (3). Koszt założenia firmy w Polsce jest 3,6 razy wyższy niż średnia dla krajów UE i ponad 3,8 razy wyższy niż średnia w krajach Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD). W porównaniu ze Szwecją koszt założenia firmy jest 30-krotnie wyższy. Także czas potrzebny do założenia firmy w Polsce jest ponad 2-krotnie dłuższy niż średnia w UE i blisko 2,5 razy dłuższy niż średnia w krajach OECD. Pozytywnie można ocenić tylko zmniejszenie liczby procedur wymaganych podczas zakładania firmy, która obecnie jest zbliżona do średniej UE i OECD.

Tabela 3

Zakładanie firmy w Polsce na tle wybranych krajów, stan z 2010 r.

Składowe	Polska	Średnia UE	Hiszpania	Wielka Brytania	Szwecja	USA	Singapur	Ameryka Łacińska	Średnia OECD
Liczba procedur	6	5,9	10	6	3	6	3	11	5,7
Czas [dni]	32	15	47	13	15	6	3	46	13
Koszt [% dochodu <i>per capita</i>]	18	5	15	0,7	0,6	0,7	0,7	36	4,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie raportu *Doing Business...*

2. Warunki prowadzenia działalności gospodarczej w Polsce na tle wybranych krajów na świecie

Oceniając warunki prowadzenia działalności gospodarczej, warto zwrócić uwagę na takie kwestie, jak: obciążenia podatkowe, zatrudnianie pracowników, biurokracja, dostępność kredytów i ochrona inwestora.

Obciążenia podatkowe są jednym z istotniejszych czynników wpływających na osiągnięte przez przedsiębiorców zyski. Niestety, w porównaniach międzynarodowych Polski system podatkowy okazuje się jednym z najbardziej skomplikowanych na świecie, o czym świadczy 151. miejsce (na 183 kraje) w rankingu *Doing business 2010*.

Z analizy wielkości przedstawionych w tabeli 4 wynika, że po znacznej obniżce obciążeń przeprowadzonej w 2007 roku, obciążenia te w 2010 wzrosły o 5 punktów procentowych w stosunku do roku 2007. Wzrosty podatków przewidziane od 2011 roku nadal będą pogarszać sytuację przedsiębiorców i zwiększać łączne obciążenia podatkowe. Pozytywnie zaś należy ocenić zmniejszenie liczby płatności podatkowych w roku: z 43 w 2006 do 40 w 2009 i 2010, ale z drugiej strony liczba płatności podatkowych przekracza nawet liczbę odnotowaną w krajach Ameryki Łacińskiej.

Natomiast szczególnie negatywnie należy ocenić czas potrzebny na przygotowanie dokumentacji podatkowej i płatności podatkowe. Czas ten ze 175 godzinami w latach 2006–2007 wzrósł ponad 2,3 razy, do 418 godzin w okresie 2008–2009, by następnie obniżyć się o 23 godziny do poziomu 395 w 2010 roku. Oceniane parametry świadczą, iż w dalszym ciągu polski system podatkowy jest bardzo skomplikowany i mało wydajny.

Tabela 4

Podatki w Polsce w latach 2006–2010

Składowe	2006	2007	2008	2009	2010
Liczba płatności w roku	43	43	41	40	40
Czas [godziny]	175	175	418	418	395
Łączne obciążenia podatkowe [% zysku]	56	38	38	40	43

Źródło: opracowanie własne na podstawie raportu *Doing Business...*

Elementy składowe pozwalające ocenić obciążenia podatkowe w Polsce na tle innych krajów na świecie zaprezentowano w tabeli 5.

Tabela 5

Polskie regulacje podatkowe na tle innych krajów, ocena z 2010 r.

	Polska	Średnia UE	Hiszpania	Wielka Brytania	Szwecja	USA	Singapur	Ameryka Łacińska	Średnia OECD
Liczba płatności w roku	40	18	8	8	2	10	5	33	13
Czas na płatności [godzin w roku]	395	231	213	110	122	187	84	563	194
Podatek dochodowy [%]	17,3	.	21,2	21,9	16,4	27,9	7,9	.	.
Podatek od wynagrodzeń [%]	21,9	.	35,1	11,0	36,6	9,6	14,9	.	.
Pozostałe podatki [%]	3,3	.	0,5	3,1	1,6	8,8	5,0	.	.
Łączne obciążenia podatkowe [% zysku]	43	45	57	36	55	46	28	54	45

Źródło: opracowanie własne na podstawie raportu *Doing Business...*

Z zestawienia wynika, że Polska ma zdecydowanie najwyższą liczbę płatności podatkowych w roku. 40 razy w roku, wobec średniej UE wynoszącej 18 oraz średniej OECD – 13 razy w roku, wskazuje na znaczące obciążenie przedsiębiorców podatkami i skomplikowanie systemu podatkowego, co przekłada się także na znacząco większą ilość czasu potrzebnego na płatności podatkowe względem średniej UE i OECD. Na uwagę zasługuje fakt, iż poziom obciążeń podatkowych polskich przedsiębiorców jest poniżej średniej UE i OECD, co oznacza, że prowadzenie działalności gospodarczej w Polsce z punktu widzenia poziomu obciążeń podatkowych jest wciąż atrakcyjne. Niższy poziom obciążeń podatkowych spośród zaprezentowanych krajów odnotowały Wielka Brytania i Singapur. Niemniej jednak na konkurencyjność podatkową wpływ ma nie tylko poziom obciążeń podatkowych,

ale i stabilność podatków oraz procedury i ich skomplikowanie, a w tym zakresie Polska jest oceniana bardzo negatywnie, tym samym pożądane są zmiany w efektywności systemu oraz dalsze upraszczanie systemu podatkowego. Eksperti Banku Światowego podkreślili także konieczność zwiększenia efektywności ściągania podatków oraz rozszerzenia możliwości płacenia podatku ryczałtowego bez konieczności prowadzenia księgowości przez mikroprzedsiębiorców⁴.

Kolejnym ważnym elementem tworzącym warunki prowadzenia działalności gospodarczej jest **efektywność rynku pracy**, oceniana w raporcie Banu Światowego poprzez badanie sztywności zatrudnienia, sztywności godzin pracy oraz trudności zatrudnienia, a także pozapłacowych kosztów pracy.

Tabela 6

Rynek pracy w Polsce w latach 2006–2010

Składowe	2006	2007	2008	2009	2010
Indeks sztywności zatrudnienia	37	33	37	37	25
Indeks sztywności godzin pracy	60	60	60	60	33
Indeks trudności zatrudnienia	11	0	11	11	11
Indeks trudność zwolnienia z pracy	.	.	.	.	30
Indeks kosztów zwolnienia z pracy [tygodnie wypłacanej pensji]	.	.	.	.	13

Źródło: opracowanie własne na podstawie raportu *Doing Business...*

Analiza danych zawartych w tabeli 6 wskazuje, że indeks sztywności zatrudnienia spadł z poziomu 37. w 2006 roku do 25. w 2010, niemniej jednak w zakresie trudności zatrudniania pracowników sytuacja w latach 2006–2010 nie poprawiła się. Spadek indeksu sztywności zatrudnienia wynika z faktu, iż przedsiębiorcy zyskali prawo do stosowania elastycznych form zatrudnienia i elastycznego czasu pracy. Mimo takiego ułatwienia wciąż mają trudności w zatrudnianiu pracowników, wobec tego koniecznością staje się ograniczenie możliwości przechodzenia pracowników na wcześniejsze emerytury i być może także wydłużenie wieku pracowniczego. Pod kątem zwolnienia pracowników polscy przedsiębiorcy obciążeni są jednak znacznie mniejszym kosztem niż wynosi średnia dla krajów UE i OECD, przeciętny bowiem koszt zwolnienia pracownika, mierzony w tygodniach wypłacanej pensji, wynosi w Polsce 13 tygodni, wobec średnio 27 tygodni w krajach OECD⁵.

Spośród uwag Banku Światowego warte odnotowania jest zalecenie dotyczące konieczności reformy systemu edukacji oraz inwestycji w kapitał ludzki, z powodu

⁴ Raport *Warunki działania firm w Polsce, Europie i na świecie*, Związek Przedsiębiorców i Pracodawców, Warszawa 2010, s. 23.

⁵ *Ibidem*.

rozbieżności między wykształceniem potencjalnych pracowników a oczekiwaniami pracodawców. Tym samym wydaje się zasadna ścisła współpraca szkół, szczególnie szczebla średniego i wyższego, z pracodawcami oraz powrót do popularyzacji zdobywania wiedzy praktycznej na poziomie szkół zawodowych, ponieważ, jak wskazują badania rynku pracy Manpower 2010, wśród najtrudniejszych do obsadzenia zawodów w Polsce, Europie i na świecie na pierwszym miejscu są niewykwalifikowani pracownicy fizyczni⁶.

Niekorzystna sytuacja dotyczy także obciążeń przedsiębiorców związanych z zatrudnianiem pracowników. Koszty pracy są wysokie, ponieważ klin podatkowy sięga 40%, co znacznie pogarsza konkurencyjność polskich firm i sprzyja rozwojowi szarej strefy⁷.

Kolejny ważny dla rozwoju przedsiębiorczości aspekt wiąże się z **funkcjonowaniem administracji w danym kraju i poziomem biurokracji**. Polska znajduje się wśród krajów, w których państwo odgrywa znaczącą rolę w gospodarce. Poza konsolidacją niektórych procedur, dzięki czemu można kilka formalności załatwić jednocześnie („jedno okienko” przy zakładaniu firmy), wciąż okazuje się, że rozpoczynanie działalności gospodarczej jest w Polsce bardzo kosztowne oraz długotrwałe. Nadal część procedur wymaga angażowania wielu jednostek administracji publicznej, co podraża koszty działalności, prowadzi do zniechęcenia przedsiębiorców oraz wzrostu korupcji, szczególnie w zakresie czasu oczekiwania na decyzję.

Analiza wielkości zebranych w tabeli 7 wskazuje, że w latach 2004–2010 również koszty likwidacji działalności gospodarczej nie zmniejszyły się i wciąż przekraczają poziom z 2004 roku. Dodatkowo jeszcze wydłużył się czas trwania postępowania likwidacyjnego: z 1,5 roku w 2004 do 3 lat w 2010. Pozytywne zmiany zaszły jedynie w indeksie opisującym odzyskiwanie zainwestowanego majątku, tutaj indeks spadł z 68,2 w 2005 roku do 29,8 w 2010.

Należy odnotować, że sytuacja w zakresie wpisu do hipoteki się nie poprawiła. Czas rejestracji własności w ciągu ostatnich 6 lat skrócił się zaledwie o tydzień, z 204 dni do 197, podczas gdy średnia UE wynosi 52 dni, a średnia OECD 25⁸. Warto zauważyć, że w 2010 roku na skutek wprowadzenia instytucji „jednego okienka” uległ wydłużeniu o 3 tygodnie, co zdecydowanie należy ocenić negatywnie, gdyż rozwiązanie okazało się utrudnieniem, a nie sposobem na rozwiązanie bariery administracyjnej. Warto jednak podkreślić, iż koszt mierzony w procentach wartości przedmiotu własności jest w Polsce kilkakrotnie niższy niż średnia w UE czy krajach OECD. W Polsce w 2010 roku koszt rejestracji własności stanowił 0,5%, podczas gdy średnia w UE i OECD wynosi 4,6% wartości własności⁹.

⁶ *Trendy na rynkach pracy na świecie*, Manpower Polska, <http://biznes.interia.pl/prasa/kariera/news/rynek-pracy-potrzuje-talentow,1498792,7025>.

⁷ Raport *OECD Economic Surveys: Poland 2010*, OECD Press 2010, s. 37.

⁸ *Ibidem*.

⁹ Raport *Doing Business...*, s. 72.

Tabela 7

Administracja w Polsce w latach 2004–2010

Składowe	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Koszty likwidacji firmy							
Odzyskiwanie zainwestowanego majątku [centy]	.	68,2	64	27,9	27,9	29,6	29,8
Koszty [% majątku]	18	18	22	22	22	20	20
Postępowanie likwidacyjne [lata]	1,5	1,4	1	3	3	3	3
Rejestracja własności							
Liczba procedur	.	7	6	6	6	6	6
Koszt [% wartości]	.	1,6	1,6	2	0,5	0,5	0,5
Czas [dni]	.	204	197	197	197	197	218
Sądownictwo gospodarcze							
Liczba procedur	18	41	41	41	38	38	38
Koszt [% roszczeń]	.	9	9	10	10	12	12
Czas trwania [dni]	1000	1000	980	980	830	830	830

Źródło: opracowanie własne na podstawie raportu *Doing Business...*

O poprawie sytuacji nie można mówić także w przypadku prowadzonych przez przedsiębiorców sporów sądowych. Liczba procedur wzrosła z 18 w 2004 roku do 38 w 2010, co oznacza rozrost biurokracji w systemie sądowym, przy jednoczesnym braku pozytywnych tendencji w zmniejszeniu czasu trwania sporów sądowych. Od 2008 roku nie skrócił się bowiem czas trwania postępowań sądowych, tym samym wysoka liczba procedur nie sprzyja poprawie efektywności systemu administracji sądowej, a podraża koszty funkcjonowania, ponieważ koszty te wzrosły z 9% do 12% wartości roszczeń.

Liczba wszystkich obowiązków biurokratycznych nie zmniejszyła się i pozostaje na takim samym wysokim poziomie. Wypełnienie wszystkich tych obowiązków przez przedsiębiorców w kolejnych latach nie zmniejszyło się. Dodatkowo skomplikowane procedury administracyjne powodują wysokie koszty prowadzenia działalności gospodarczej w Polsce. Reforma systemu administracyjno-sądowniczego powinna więc być ukierunkowana na redukcję liczby procedur i ich uproszczenie oraz na skracanie czasu trwania postępowań administracyjnych.

Ostatnim z elementów poddanych analizie w niniejszym artykule jest dostępność kredytów oraz ochrona inwestorów. Polityka kredytowa oraz ochrona inwestorów w Polsce w ocenie Banku Światowego nie odbiega znacząco od standardów amerykańskich oraz europejskich. Ocena pod kątem dostępności kredytów uplasowała Polskę na 15. miejscu na świecie, co oznacza poprawę aż o 13 miejsc w stosunku do 2009 roku. Z kolei pod względem ochrony inwestorów Polska zajęła 41.

miejsce na 183 badane gospodarki, co jest poziomem poniżej średniej UE, która wynosi 69 (tabela 8).

Tabela 8

Dostępność kredytów i ochrona inwestorów w Polsce na tle wybranych krajów w 2010 r.
– miejsce w rankingu

Elementy	Polska	Hiszpania	Wielka Brytania	Szwecja	USA	Singapur	Brazylia	Średnia UE
Dostępność kredytów	15	43	2	71	4	4	87	41
Ochrona inwestorów	41	93	10	57	5	2	73	69

Źródło: opracowanie własne na podstawie raportu *Doing Business...*

Podsumowanie

Analiza warunków zakładania oraz funkcjonowania przedsiębiorstw w Polsce wskazuje, iż Polska wyraźnie odstaje w swoich regulacjach i procedurach od krajów uznawanych za przyjazne biznesowi. Z pozycjonowania Polski w Europie i na świecie wynika, że konieczne jest przeprowadzenie radykalnych reform administracyjno-gospodarczych, po to by zbyt dużą liczbą procedur i przeciągającymi się postępowaniami administracyjnymi nie podrażać kosztów prowadzenia działalności gospodarczej oraz nie powodować impulsów korupcyjnych. Także uproszczenie systemu fiskalnoprawnego powinno przyczynić się do poprawy klimatu przedsiębiorczości. Wprawdzie poziom łącznych obciążeń podatkowych jest w Polsce niższy niż średnia w UE czy OECD, ale system podatkowy jest tak skomplikowany, że w tym zakresie Polska zajęła aż 151. miejsce na 183 kraje.

Wśród najbardziej pożądanых zmian należy wskazać: uproszczenie prawa gospodarczego, zmniejszenie liczby procedur w administracji sądowej i skrócenie czasu rozstrzygania sporów sądowych, uproszczenie systemu podatkowego i, co dotyczy szczególnie mikroprzedsiębiorców – zwiększenie stosowania podatku ryczałtowego, ograniczanie kosztów pracy i obowiązków biurokratycznych, likwidacja barier inwestycyjnych oraz poddanie kontroli sądowej decyzji administracji podatkowej, po to by uniknąć sytuacji, w której na skutek błędnej decyzji urzędnika podatkowego dochodzi do likwidacji przedsiębiorstwa. Niezwykle istotne wydaje się także zapewnienie przedsiębiorcom poczucia stabilności prawa i reguł gry. Wdrożenie tych zmian staje się koniecznością, by klimat przedsiębiorczości poprawił się i by polska gospodarka mogła w pełni wykorzystywać przedsiębiorczość jako źródło rozwoju gospodarczego.

CONDITIONS FOR BUSINESS START-UPS AND CONTINUATION IN POLAND AS COMPARED TO OTHER SELECTED COUNTRIES

Summary

The article discusses the Polish conditions for business start-up and continuation against the background of some selected countries in the world. The author focuses on selected aspects of institutional environment of companies, which means that the analysis of e.g. business start-up conditions includes the number of procedures that need to be followed, the time needed to start a business and the necessary expenditures. While discussing the Polish conditions for continuing business operations, the author compares the tax burden, employments of workers, the bureaucratic requirements, the availability of credit facilities and the level of investor protection. She concludes with recommendations for the measures that might improve the business climate in Poland.

Translated by Magdalena Rękas